

Η πορεία της ομοιοπαθητικής ιατρικής στην Ελλάδα

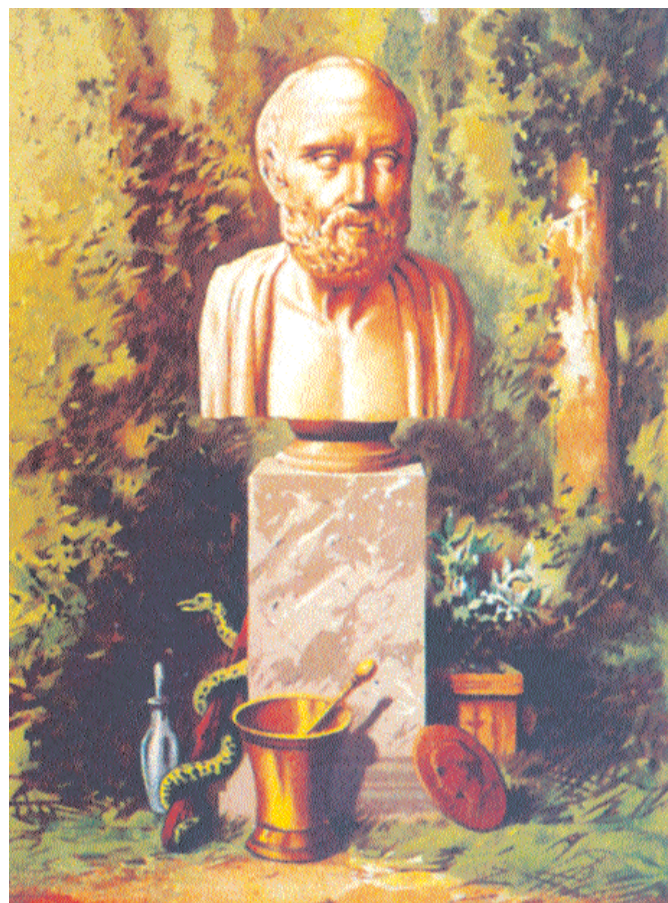
Μιχάλης Λέφας

Ιατρός, Ομοιοπαθητική Θεραπευτική

Έως τα μέσα της δεκαετίας του 1960 δεν υπάρχει κάποια σαφής αναφορά ως προς την άσκηση ιατρικής βασισμένης στους νόμους της ομοιοπαθητικής θεραπευτικής στην Ελλάδα, τουλάχιστον μέσα από ένα οργανωμένο πρότυπο παροχής υπηρεσιών υγείας. Ελάχιστοι μεμονωμένοι θεραπευτές φαίνεται να χρησιμοποιούν, επιλεκτικά, ομοιοπαθητικά ιδιοσκευάσματα σε κάποιες περιπτώσεις ασθενών. Ας σημειωθεί ότι και σε παγκόσμιο επίπεδο η ανάκαμψη της ομοιοπαθητικής ιατρικής –καθώς και των υπόλοιπων μη συμβατικών ή εναλλακτικών θεραπευτικών πρακτικών (όπως ο βελονισμός και η φυσική υγιεινή)– πραγματώνεται στο αντίστοιχο χρονικό πλαίσιο και μέσα από μια γενικότερη αμφισβήτηση των κυρίαρχων μορφών γνώσης, τέχνης αλλά και συμπεριφοράς.

Το σύνολο των ομοιοπαθητικών θεραπειών ανά τον κόσμο επικαλείται πολύ συχνά ένα απόσπασμα από τα ιπποκρατικά κείμενα ως σαφή αναφορά περί της ύπαρξης και της εφαρμογής του νόμου των ομοίων στις θεραπευτικές πράξεις στην Αρχαία Ελλάδα: «... διά τα όμοια νόσος γίνεται και διά τα όμοια προσφερόμενα εκ νοσεύντων υγιαίνονται ...». Η διαπίστωση αυτή φαίνεται πως είναι αυθαίρετη και περισσότερο ικανοποιεί την ανάγκη των ομοιοπαθητικών ιατρών να αποδώσουν αρχέγονη, και πιθανόν θεία, προέλευση στη θεραπευτική αυτή τέχνη.

Σαφώς και στα ιπποκρατικά κείμενα, αλλά και σε προγενέστερους πολιτισμούς, όπως και σε μεταγενέστερους του Ιπποκράτη θεραπευτές, υπάρχουν νύξεις όσον αφορά στη χρήση του νόμου των ομοίων στην ιατρική πράξη, όχι όμως αποκλειστικά, αλλά είτε αποσπασματικά, είτε σε συνδυασμό με το νόμο των εναντίων, και πάντως σε καμία περίπτωση κατά τον τρόπο με τον οποίο οργανώνει μεθοδολογικά ο Σάμουελ Χάνεμαν την ομοιοπαθητική θεραπευτική τέχνη στα τέλη του 18ου και στις αρχές του 19ου αιώνα. Κομβικό σημείο της διδασκαλίας του Χάνεμαν αποτελεί η χρήση του ενός και μόνο φαρμάκου κατά περίπτωση. Στην παραδοσιακή ομοιοπαθητική ιατρική δεν είναι αποδεκτή η έννοια της ασθένειας, αλλά του ασθενούς. Κατά συνέπεια, όταν δύο ή και περισσότεροι ασθενείς προσέρχονται σε έναν ομοιοπαθητικό ιατρό αιτιούμενοι το ίδιο νόσημα (π.χ. έλκος δωδεκαδακτύλου), θα λάβουν διαφορετική, ο καθένας, θεραπεία, κριτήριο της οποίας είναι η ομοιότητα της εικόνας τού κατά περίπτωση επιλεγόμενου ιάματος προς το σύνολο της ανθρώπινης παρουσίας (ως αδιάσπαστης ενότητας σώματος - ψυχής - πνεύματος), και όχι μόνον προς τη διάγνωση της πάθησης.

1. Πολλές φορές οι ομοιοπαθητικοί θεραπευτές επικαλούνται ένα απόσπασμα από τα ιπποκρατικά κείμενα ως αναφορά για την εφαρμογή του νόμου των ομοίων στις θεραπευτικές πράξεις στην αρχαία Ελλάδα. Προτομή του Ιπποκράτη, στη βάση της οποίας διακρίνονται σύνεργα παρασκευής φαρμάκων. Γκραβούρα του 19ου αι.

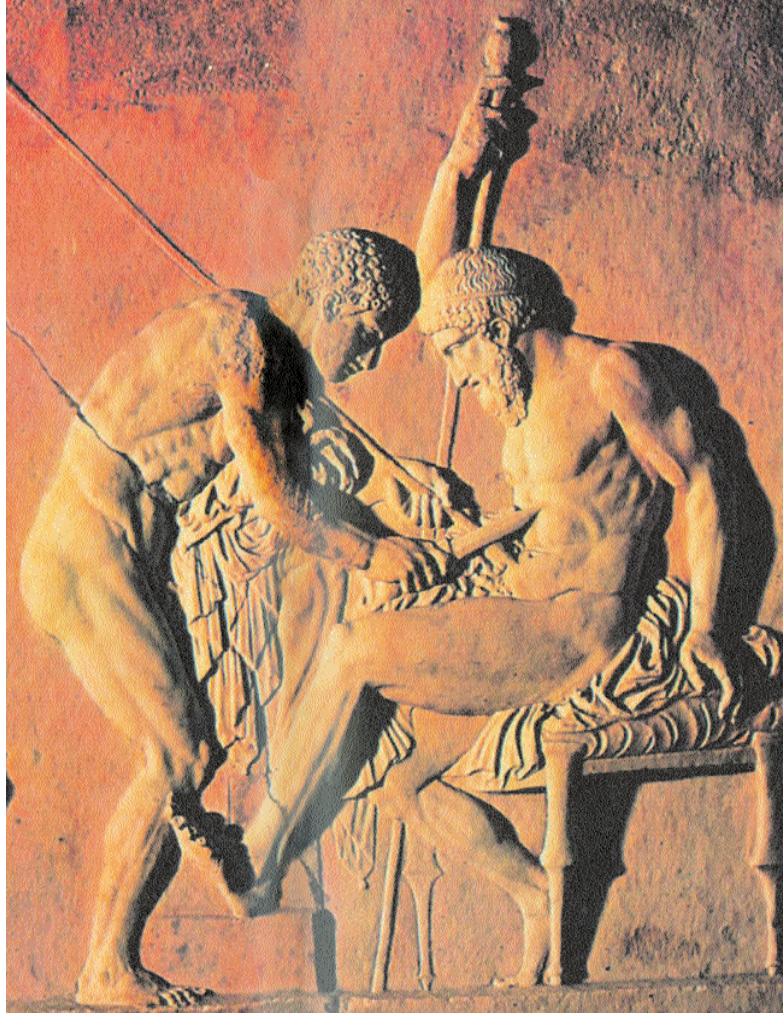
Στην Ελλάδα, εξαρχής, η πορεία της ομοιοπαθητικής ιατρικής συνυφαίνεται με την παρουσία του Γεωργίου Βυθούλκα. Η διδασκαλία του στηρίζεται απαρέγκλιτα στους νόμους της παραδοσιακής ομοιοπαθητικής θεραπευτικής τέχνης. Η άσκηση δε αυτής της τέχνης αποτίθεται αποκλειστικά σε ιατρούς, οι οποίοι υφίστανται μία εξακολουθητική εκπαιδευτική διαδικασία. Αυτά τα δύο σημεία, αλλά και η προσωπικότητα του συγκεκριμένου ανθρώπου, θα καθορίσουν, σε μεγάλο βαθμό, την εξέλιξη αυτής της μορφής ιατρικής στον ελλαδικό χώρο. Το γεγονός ότι ο Γεώργιος Βυθούλκας δεν διέθετε ιατρική ιδιότητα, ευνόησε την έντονη, αρχικά, αντιπαράθεση με τη συμβατική ιατρική.

Ο πυρήνας των ιατρών οι οποίοι τον πλαισίωσαν από το 1965 (καταλυτική μορφή του οποίου αποτέλεσε η αείμνηστη Ειρήνη Δημητριάδου-Μπαχά) κατόρθωσε σχετικά σύντομα να εύρει σημαντική ανταπόκριση στο σώμα των ασθενών, αλλά η εμβέλειά του στο σώμα των συναδέλφων τους παρέμεινε πεπερασμένη, γεγονός το οποίο –τηρουμένων των αναλογιών– ισχύει μέχρι και σήμερα.

Παρά ταύτα, ο μικρός αυτός πυρήνας διοργάνωσε με αρκετή επιτυχία, το έτος 1968, το Παγκόσμιο Συνέδριο Ομοιοπαθητικής Ιατρικής στην Αθήνα, στοιχείο το οποίο προσέδωσε μια μικρής μεν έκτασης δημοσιοποίηση στο εσωτερικό, ταυτόχρονα όμως πυροδότησε την ποιοτική αναγνώριση της ελληνικής ομοιοπαθητικής προσπάθειας στο εξωτερικό πεδίο. Σε αυτό το σημείο, αξίζει να αναφέρουμε ότι η ανάπτυξη της ομοιοπαθητικής ιατρικής δεν κατανέμεται ισομερώς στον παγκόσμιο χάρτη όλο αυτό το χρονικό διάστημα. Αντίθετα, λειτουργούν συγκεκριμένοι πυρήνες, στους οποίους αναπτύσσεται, προσμετρώντας κυρίως τους ποιοτικούς όρους. Αυτοί, μάλιστα, τυγχάνει να είναι περιφερειακοί, όπως κάποιες χώρες της Λατινικής Αμερικής αλλά και η Ινδία. Η ελληνική προσπάθεια κατάφερε, μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα, να αναρριχηθεί μέσα σε αυτούς τους πυρήνες οι οποίοι προάγουν την ομοιοπαθητική γνώση, αλλά και πρακτική, και πέραν του εγχώριου πλαισίου.

Η άσκηση της ομοιοπαθητικής στην Ελλάδα διεκπεραιώνεται, μέχρι και σήμερα, μέσα από ιδιωτικά ιατρεία, από τη στιγμή που δεν υπάρχει κάποια επίσημη αναγνώριση η οποία να επιτρέπει την είσοδό της σε νοσοκομειακούς (πανεπιστημιακούς ή μη) χώρους, ούτε κάποια κάλυψη από ασφαλιστικούς (κρατικούς ή ιδιωτικούς) φορείς. Αυτό το στοιχείο αποτέλεσε, και αποτελεί, τη μεγαλύτερη τροχοπέδη στη διεύρυνση της περαιτέρω ανάπτυξής της. Σίγουρα, σε αυτό συμβάλλουν και οι εγγενείς αδυναμίες του ομοιοπαθητικού χώρου.

Το 1970 ιδρύθηκε, με έδρα την Αθήνα, το πρώτο πολυϊατρείο με την επωνυμία: «Κέντρο Ομοιοπαθητικής Ιατρικής», εκπαιδευτικός διευθυντής του οποίου ήταν ο Γεώργιος Βυθούλκας, ενώ την ιατρική διοικητική ευθύνη επωμιζόταν η Ειρήνη Δημητριάδου-Μπαχά. Ο χώρος αυτός αποτέλεσε, επί πολλά έτη, την κοιλίδα της εκπαιδευτικής διαδικασίας, αλλά και χώρο στον οποίο εξετάστηκαν, διαχρονικά, περισσότε-

2. Ο Αχιλλέας θεραπεύει τον Τηλέφο. Σύμφωνα με χρησμό, έπρεπε να τοποθετηθεί πάνω στην πληγή του ρινίσματα προερχόμενα από το ακόντιο που τον τραυμάτισε. Εδώ εικονίζεται να ξύνει με εγχειρίδιο το ακόντιο. Πολλοί θεωρούν ότι η παράσταση αυτού του αναγλύφου μπορεί να συνδεθεί με τις πρώτες μυθολογικές ρίζες της ομοιοπαθητικής ιατρικής. Αρχαιολογικό Μουσείο Νεαπόλεως.

ροι των 500.000 ασθενών, συνεισφέροντας ώστε η ομοιοπαθητική να καταστεί πρωταγωνίστρια των μη συμβατικών ιατρικών στο ελλαδικό τοπίο.

Σημαντικός σταθμός της πορείας, η οποία περιγράφεται σε αυτό το κείμενο, είναι η ίδρυση, το 1971, του επιστημονικού φορέα αυτού του χώρου, δηλαδή της Ελληνικής Εταιρείας Ομοιοπαθητικής Ιατρικής (Ε.Ε.Ο.Ι.), η οποία από τη σύστασή της είναι μέλος του διεθνούς επιστημονικού φορέα των ανά τον κόσμο ομοιοπαθητικών ιατρών (Liga Medicorum Homeopatica Internationalis). Στο προεδρείο του διεθνούς αυτού φορέα η Ε.Ε.Ο.Ι. εκλέγει, εξακολουθητικά, έναν αντιπρόεδρο.

Στην πορεία του χρόνου ιδρύθηκαν και άλλες ιατρικές εταιρείες, σαφώς μικρότερης εμβέλειας όπως και διεθνούς αναγνώρισης, οι οποίες προσπαθούν να αντιπροσωπεύσουν κάποια τμήματα των, εν Ελλάδι, ομοιοπαθητικών θεραπευτών. Η Ε.Ε.Ο.Ι. αριθμεί σήμερα 250 τακτικά μέλη περίπου. Η συντριπτική πλειονότητα αυτών των μελών λειτουργεί επαγγελματικά στην Αθήνα, ενώ και στη Θεσσαλονίκη ασκεί τη θεραπευτική αυτή τέχνη επαρκής αριθμός ιατρών. Η οργανωμένη εφαρμογή της ομοιοπαθητικής ιατρικής στη Θεσσαλονίκη ξεκίνησε στα τέλη της δεκαετίας του 1970. Παραμένει, όμως, ένα αξιοσημείωτο έλλειμμα ως προς την άσκη-

3. Μετάλλιο με την απεικόνιση του Samuel Hahnemann, εισηγητή της ομοιοπαθητικής ιατρικής (1755-1843).

ση της ομοιοπαθητικής στην ελληνική επαρχία και κατά συνέπεια δυσχεραίνεται η περαιτέρω διάδοση και εξάπλωσή της. Η περιθωριοποιημένη θέση της ομοιοπαθητικής ιατρικής μέσα στον ακαδημαϊκό χώρο δεν έχει ευνοήσει την ευδοκίμηση κάποιας αξιόλογης ερευνητικής προσπάθειας. Οι όποιες απόπειρες έκαναν δευτερεύοντα την εμφάνισή τους στις αρχές της δεκαετίας του 1990 και δεν έχουν αποφέρει ακόμα τεκμηριωμένα αποτελέσματα, είτε σε κλινικό επίπεδο είτε στον ενδο-ομοιοπαθητικό θεωρητικό (βασικό) ερευνητικό τομέα. Η συνεισφορά τους έγκειται κυρίως στον περιορισμό της αμφισβήτησης που υφίσταται από την πλευρά της συμβατικής ιατρικής. Η αμφισβήτηση αυτή εστιάζεται στο κατά πόσον τα αποτελέσματα της ομοιοπαθητικής θεραπείας συνιστούν προϊόντα υποβολής ή δράσης εικονικού φαρμάκου (placebo effect). Διαφαίνεται, λοιπόν, ότι η ομοιοπαθητική πλευρά υιοθετεί συχνά αμυντική στάση, απολογούμενη ουσιαστικά για ό,τι η ίδια θεωρεί αυτονόητο.

Με την πάροδο των ετών υπάρχει σαφώς άμβλυνση της αντιπαράθεσης συμβατικής και εναλλακτικής ιατρικής. Σε αυτό κυρίως συνέβαλε η σημαντική στροφή των ασθενών προς τους ομοιοπαθητικούς θεραπευτές. Σύμφωνα με στατιστική έρευνα, η οποία εκπονήθηκε το 2001, το 20% των κατοίκων του λεκανοπεδίου της Αθήνας έχει επισκεφθεί, τουλάχιστον μία φορά, έναν ή μία ομοιοπαθητικό(-η) ιατρό. Τη συντριπτική πλειονότητα αυτού του ποσοστού αποτελούν γυναίκες μέσης ηλικίας, και σε δεύτερο βαθμό παιδιά μέχρι 10 χρονών. Είναι επίσης χαρακτηριστικό ότι ελάχιστοι από αυτούς τους ασθενείς (ποσοστό κάτω του 5%) θα επισκεφθούν ομοιοπαθητικό ιατρό από την πρώτη στιγμή που θα εμφανιστεί ένα πρόβλημα υγείας, αλλά αντίθετα αυτή η πράξη αποτελεί την τέταρτη ή πέμπτη επιλογή τους, αφού, δηλαδή, έχουν επισκεφθεί, για το ίδιο πρόβλημα υγείας, τρεις ή τέσσερις συμβατικούς συναδέλφους τους. Διαφαίνεται, λοιπόν, ότι οι ασθενείς οι οποίοι προσέρχονται στην ομοιοπαθητική ιατρική βρίσκονται, σε μικρό ή μεγάλο βαθμό, σε απόγνωση ως προς τη λύση των προβλημάτων υγείας τους. Αυτός μάλλον είναι και ο κινητήριος μοχλός που τους στρέφει προς αυτήν τη μορφή εναλλακτικής ιατρικής, δεδομένου ότι η ενημέρωση γύρω από θέματα της ομοιοπαθητικής προσέγγισης παραμένει πολύ χαμηλή.

Ας αναλογιστούμε ότι ακόμα και η διακίνηση των ομοιοπαθητικών φαρμάκων (τα οποία είναι εγκεκριμένα από τον Ε.Ο.Φ., και κυκλοφορούν ως γαληνικά ιδιοσκευάσματα) ήταν πτωχή και η εξεύρεσή τους δύσκολη ως τις αρχές της δε-

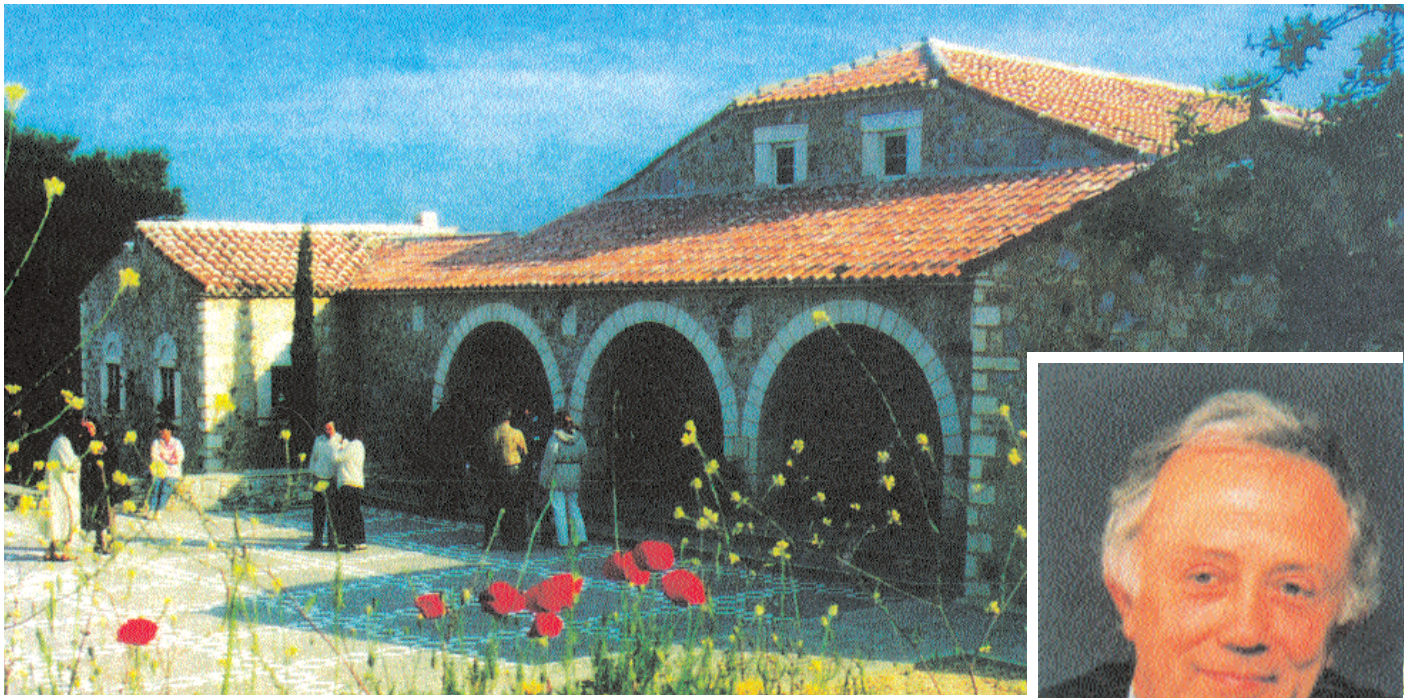
καετίας του 1980, αφού διετίθεντο σε δύο ή τρία φαρμακεία σε ολόκληρη την επικράτεια. Αντίθετα, σήμερα, ο ασθενής μπορεί να τα εξεύρει αρκετά εύκολα, από τη στιγμή που ένα στα τέσσερα φαρμακεία τα διαθέτουν (τουλάχιστον στις περιοχές της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης).

Το 1999 υπεγράφη στην Καβάλα ένα «κοινό πλαίσιο συμφωνίας και αποδοχής» σχετικά με την ομοιοπαθητική ιατρική μεταξύ πανεπιστημιακών καθηγητών-διευθυντών κλινικών Ε.Σ.Υ. και στρατιωτικών νοσοκομείων και ιατρών που εξειδικεύτηκαν και ασκούν την ομοιοπαθητική ιατρική. Το κείμενο αυτό αποδεχόταν τη διαφορετική φιλοσοφική, διαγνωστική και θεραπευτική ιατρική προσέγγιση της ομοιοπαθητικής, επιβεβαίωνε τη μη καταγραφή σοβαρών ανεπιθύμητων ενεργειών ή έμμεσων βλαβών από τη χρήση ομοιοπαθητικών σκευασμάτων και θεωρούσε τεχνητό το δίλημμα «Συμβατική Ιατρική ή Ομοιοπαθητική», κατέληγε, δε, ότι εφόσον ήταν διαπιστωμένο πως σε όλα σχεδόν τα κράτη της Ε.Ε. υφίσταται κρατική αποδοχή, θεσμοθέτηση και πανεπιστημιακή διδασκαλία της ομοιοπαθητικής ιατρικής, θα όφειλε στον κατάλληλο χρόνο, και μετά την ανάλογη προετοιμασία, να εισαχθεί και στην Ελλάδα σε κρατικά νοσοκομεία, στους ασφαλιστικούς οργανισμούς και στα ιατρικά τμήματα των πανεπιστημίων.

Αυτό το πλαίσιο παρέμεινε τελικά ένα ευχολόγιο που απέχει σημαντικότερα από την πραγματικότητα. Οπωσδήποτε, κά-

4. Η χρήση βοτάνων για θεραπευτικούς σκοπούς, πρακτική γνωστή από την αρχαιότητα, αποτελεί ένα από τα χαρακτηριστικά στοιχεία της ομοιοπαθητικής ιατρικής. Τα φάρμακά της συχνά βασίζονται σε μια ποικιλία φυτών, μεταλλικών στοιχείων και βιοχημικών ουσιών. Παράσταση που απεικονίζει το ξερίζωμα –με τη βοήθεια σκύλου– του μανδραγόρα, βοτάνου γνωστού από την αρχαιότητα για τις υπνωτικές του ιδιότητες. Tacuinum Sanitatis, f. 40r.

5. Το κεντρικό κτίριο της Διεθνούς Ακαδημίας Κλασικής Ομοιοπαθητικής Ιατρικής στην Αλόνησο, την οποία ίδρυσε και διευθύνει ο Γεώργιος Βυθούλκας.

ποια βήματα έχουν γίνει, αλλά τα περισσότερα μένει ακόμα να γίνουν.

Η εκπόνηση τεσσάρων ερευνητικών εργασιών σε ακαδημαϊκούς χώρους και σε κρατικά νοσοκομεία αποτελεί αξιοσημείωτη εξέλιξη, όπως επίσης και το γεγονός ότι η Ε.Ε.Ο.Ι. σε συνεργασία με τη Διεθνή Ακαδημία Κλασικής Ομοιοπαθητικής Ιατρικής (που ίδρυσε και διευθύνει ο Γ. Βυθούλκας και η οποία εδρεύει στην Αλόνησο) παρέχουν, εδώ και δύο χρόνια, πληρέστερη βασική αλλά και ανώτερη εκπαίδευση σε Έλληνες και ξένους ιατρούς υπό την αιγίδα του Πανεπιστημίου Αιγαίου (Τμήμα Σχεδίασης Συστημάτων και Προϊόντων). Ενδεικτική παραδοξότητα της υπάρχουσας κατάστασης είναι το γεγονός ότι, ενώ αυτά τα μετεκπαιδευτικά σεμινάρια, που τυγχάνουν διεθνούς υποδοχής και αποδοχής, διοργανώνονται για περισσότερα από 20 χρόνια από το Γ. Βυθούλκα στην Αλόνησο και ενώ το έργο του έτυχε σημαντικότητας παγκόσμιας αναγνώρισης, η οποία κορυφώθηκε με την απονομή, το 1996, του βραβείου «Eu Zην» (Right Livelihood Award), γνωστού και ως εναλλακτικού βραβείου Νόμπελ, η θεσμική κατοχύρωση της ομοιοπαθητικής ιατρικής στην Ελλάδα δεν ευοδώθηκε.

Οι Έλληνες ομοιοπαθητικοί ιατροί προωθούν, με ταχείς ρυθμούς, τη διάδοση της θεραπευτικής αυτής επιστήμης και τέχνης, στηριζόμενοι σχεδόν αποκλειστικά στη θεραπευτική της δράση και εν μέρει στις εμφανείς ανεπάρκειες της καθεστηκιάς ιατρικής. Μέσα, όμως, και από αυτή τη δράση, διεκδικούν το χώρο που οι ίδιοι, και όχι μόνον, θεωρούν ότι τους ανήκει στο ιατρικό γίγνεσθαι της Ελλάδας στην αγωγή του 21ου αιώνα.

6. Ο Γεώργιος Βυθούλκας, με την παρουσία του οποίου είναι άμεσα συνυφασμένη η πορεία της ομοιοπαθητικής ιατρικής στην Ελλάδα. Το γεγονός, μάλιστα, ότι δεν διέθετε ιατρική ιδιότητα ευνόησε την έντονη, αρχικά, αντιπαράθεση της συμβατικής με την ομοιοπαθητική ιατρική.

The Development of Medical Homeopathy in Greece Michalis Lephias

Medical homeopathy appears in Greece in the middle of the 1960's and is presently always associated with the work of Georgios Vythoulkas. It is exclusively practiced by physicians, who, although less than 250, have managed to examine the 20% of the Greek population. The body of patients has warmly welcomed homeopathy, much better than any other complementary medicine, compared to academic medicine which has not fully accepted and recognized its importance as yet. However, the lack of institutional security of the profession of homeopath physician in Greece, has restrained the further expansion of the sector, its positive cooperation with the academic community as well as the encouragement of relevant research that still lies at a shallow level. Nevertheless, the qualitative standards employed by the Greek Medical homeopathy have promoted it as a pioneer of the world homeopathy movement.